

Joint Venture : เรารุกเขา หรือ เขารุกเรา กันแน่!

*ชุตีระ ระบอบ

ก่อนที่จะโลกจะก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ภาวะเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ กำลังอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงอย่างเร่งรีบเพื่อมุ่งสู่ความเป็น "เศรษฐกิจแบบหนึ่งเดียว" (single economy) กล่าวคือในทุกวันนี้ไม่อาจกล่าวได้ว่า สินค้าหรือบริการได้ถูกแยกแยะเป็นของประเทศหนึ่งประเทศใดโดยเฉพาะ การที่บริษัทยักษ์ใหญ่ของอเมริกาตั้งโรงงานผลิตสินค้าอยู่ในประเทศอินเดีย แต่ส่งไปขายในประเทศญี่ปุ่นนั้น เราจะถือว่าเป็นเศรษฐกิจของอเมริกา หรืออินเดีย หรือญี่ปุ่นกันดี? ความเจริญเติบโตทางภาคเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของประเทศหนึ่งย่อมก่อให้เกิดแรงกระทบต่ออีกประเทศหนึ่งหรือหลายประเทศอย่างไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงได้ ทั้งนี้เนื่องจากทุก

ประเทศต่างสังกัดอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทั้งโลก (globalization) แบบใหม่ที่กำลังก่อรูปร่างเด่นชัดขึ้น นับตั้งแต่การสิ้นสุดของยุคแห่งสงครามเย็นที่ได้ยึดเชื้อติดต่อกันมาหลายสิบปี และเปลี่ยนโฉมหน้าเป็นสงครามทางเศรษฐกิจที่แต่ละประเทศต่างดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ตลอดจนเพื่อเป็นการแสวงหาความมั่งคั่งแห่งชาติ (wealth of nations) ที่เคยมีนักปราชญ์ทางด้านเศรษฐศาสตร์ในอดีตได้กล่าวไว้

จากการที่ประเทศหนึ่งได้เข้าไปมีบทบาทอยู่ในอีกประเทศหนึ่ง อันเนื่องมาจากเหตุผลและความจำเป็นในอันที่จะต้องพัฒนาขีดความสามารถทางด้านเศรษฐกิจ พร้อมกับสร้างประโยชน์ตอบแทน

*อาจารย์ประจำภาควิชาบริหารอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ : ศศ.บ. (รัฐศาสตร์)

แลกเปลี่ยนกับการถือหุ้นที่จะได้รับ จึงไม่อาจกล่าวได้ชัดเจนว่าเป็นลัทธิล่าอาณานิคม หรือการเข้าครอบงำทางเศรษฐกิจในรูปแบบใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากในปัจจุบันทุกประเทศได้ก้าวเข้าสู่ยุคแห่งการตื่นตัว ในรูปแบบการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย และยึดถือแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจตามแบบเสรีนิยมโดยทั่วหน้าในสถานการณ์เช่นนี้ การจำกัดขอบเขตของตนเองย่อมทำให้ประสบกับภาวะชะงักงัน สำหรับการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ เกิดขึ้นได้

เมื่อประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต่างเร่งพัฒนาขีดความสามารถและศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจอุตสาหกรรมมากขึ้น ส่งผลกระทบให้ภาวะการแข่งขันในตลาดโลกทวีความรุนแรงมากขึ้นตามไปด้วยสิ่งที่ติดตามมาก็คือ ลัทธิกีดกันทางการค้าได้ถูกนำมาใช้เพื่อปกป้องความอยู่รอดของอุตสาหกรรม ภายในประเทศหรือกลุ่มประเทศพันธมิตร ซึ่งปรากฏให้เห็นเด่นชัดมากยิ่งขึ้นทุกขณะ ฉะนั้นการที่จะนำประเทศหลุดพ้นจากสภาวะการดังกล่าวก็คือการเร่งระดมพัฒนาความสามารถทางการผลิตสูงขึ้น และจำเป็นที่จะต้องแสวงหาสิ่งที่จะมาทดแทนความได้เปรียบดังกล่าว โดยการยกระดับการพัฒนาเทคโนโลยี และวิทยาการสมัยใหม่ ก่อนที่จะก้าวเข้าสู่จุดดังกล่าวได้นั้น เครื่องมือสำคัญอันเปรียบเสมือนเป็นสิ่งเชื่อมโยงก็คือ การถ่ายทอดเทคโนโลยี (technology transfer) จากประเทศหนึ่งสู่อีกประเทศหนึ่ง ซึ่งกระทำได้ในรูปแบบที่แตกต่างกัน

หากพิจารณาอย่างถ่องแท้ถึงศักยภาพทางการผลิต ในภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทยในอดีตนับถึงปัจจุบันจะพบว่า นับตั้งแต่รัฐบาลได้เริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาประเทศในภาคอุตสาหกรรม โดยกำหนดเป็นแนวนโยบายปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงการพัฒนาการส่งออกสินค้า

เกษตรกรรมไปสู่สินค้าอุตสาหกรรมในแต่ละชั้น เริ่มจากเน้นการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า เป็นการผลิตเพื่อการส่งออก ยังผลทำให้ปริมาณสินค้าส่งออกด้านอุตสาหกรรมมีสัดส่วนสูงถึง ร้อยละ 60 ของปริมาณสินค้าส่งออกในขณะนั้น และนับถึงปี 1991 มูลค่าของสินค้าส่งออกของประเทศไทยจำนวนกว่า 700,000 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 1990 ร้อยละ 21 โดยในจำนวนนี้ ส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุตสาหกรรม ได้แก่ ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ อากาศกรปกป้อง วิทยุคอมพิวเตอร์และชิ้นส่วนแผงวงจรไฟฟ้า รองเท้า ผลิตภัณฑ์พลาสติก และอื่น ๆ

อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบกับบรรดาเสือสี่ตัวแห่งเอเชีย อันได้แก่ เกาหลีใต้ ไต้หวัน สิงคโปร์ และฮ่องกงแล้ว ยังนับได้ว่ามีการพัฒนาเพียงระดับหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากปัจจุบันประเทศดังกล่าวได้ปฏิวัติการพัฒนาเศรษฐกิจแบบเก่าอย่างสิ้นเชิง โดยข้ามขั้นการพัฒนาอุตสาหกรรมไปสู่ระดับเศรษฐกิจสารสนเทศ และระบบการผลิตแบบไฮเทคที่ผลิตคอมพิวเตอร์รวมทั้งสินค้าที่มีการพัฒนาอย่างสลับซับซ้อนออกขายในตลาดโลกแข่งขันกับประเทศผู้นำทางเศรษฐกิจ อาทิ สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น

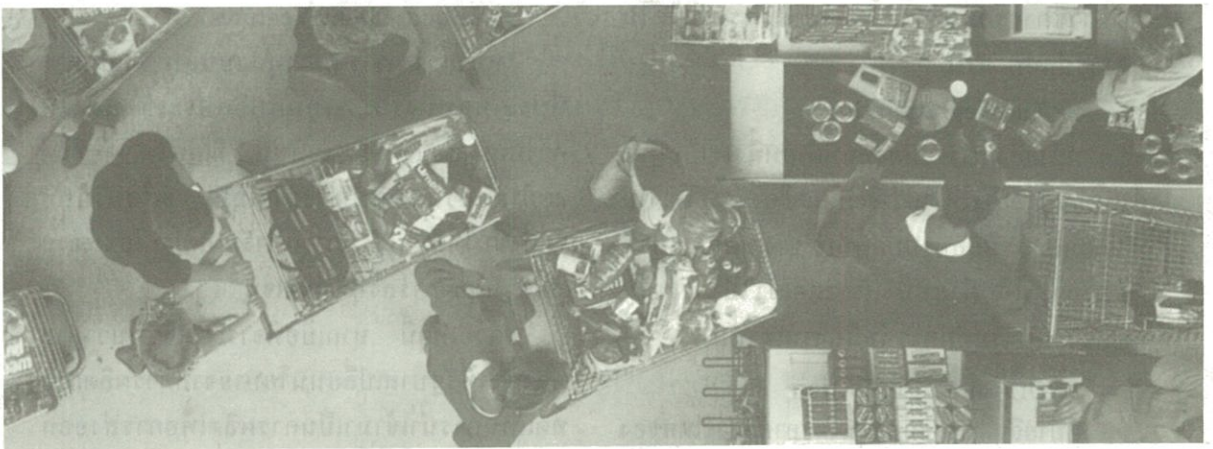
เกาหลีใต้ เมื่อสามสิบปีที่แล้วยังยากจนมาก แต่ปัจจุบันกลายเป็นประเทศผู้นำด้านการส่งออกรถยนต์ เครื่องรับโทรทัศน์ เรือเดินสมุทร เครื่องคอมพิวเตอร์ไปแล้ว โดยเปลี่ยนแปลงจากประเทศเกษตรกรรมที่ยากจน กลายเป็นประเทศที่ก้าวหน้าที่สุดของกลุ่มนิคส์เอเชีย โดยผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (จีเอ็นพี) เพิ่มขึ้นจาก 120 ดอลลาร์ ในปี 1965 มาเป็นมากกว่า 4,000 ดอลลาร์ในปัจจุบัน สำหรับสิงคโปร์ แม้จะพลเมืองไม่มาก แต่ก็พัฒนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจนมีความก้าวหน้าและมีเสถียรภาพที่มั่นคง ประชากรส่วนใหญ่มีรายได้สูง และผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติเพิ่มขึ้น

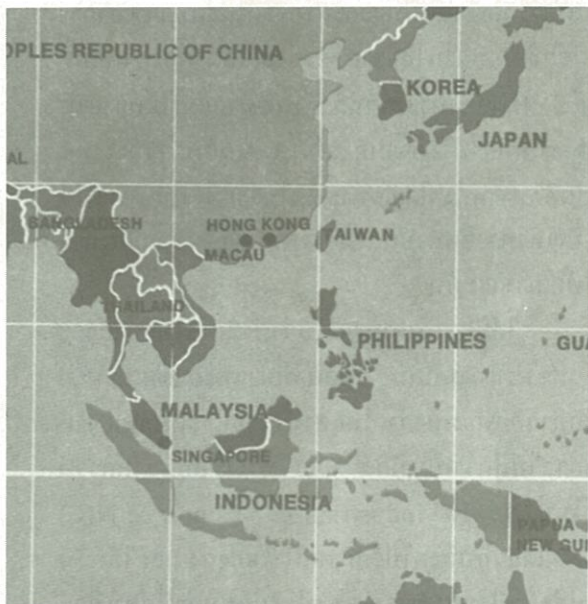
ถึง 8,772 ดอลลาร์ ในปี 1988 ได้หวน พึ่งจะผ่าน ช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง โดยมีการประกาศยกเลิกกฎอัยการศึกที่ใช้มาตั้งแต่ ปี 1949 ไม่นาน แต่จากการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจ อย่างจริงจัง ทำให้ผลผลิตมวลรวมประชาชาติก้าว สู่ระดับไม่ต่ำกว่า 6,000 ดอลลาร์ในขณะนี้ เสือตัว สุดท้ายแห่งเอเชียคือ ส่องกง ปัจจุบันมีฐานะเป็น หนึ่งในสามของศูนย์กลางธุรกิจการเงินที่สำคัญที่สุด แห่งหนึ่งของโลก มีผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ สูงกว่า 9,000 ดอลลาร์

บรรดาประเทศดั่งลาวข้างคั้น เมื่อเหลียวหลัง ไปดูแล้วจะพบว่า มีพื้นฐานการพัฒนาจากการเป็น ประเทศที่มีแรงงานราคาถูกมาก่อน และพึ่งพา ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดทั้งสิ้น สำหรับ ประเทศไทย โดยทั่วไปแล้วมีแรงงานค่อนข้างมาก และค่าแรงก็ไม่แพงนัก นอกจากนั้นเสถียรภาพ ทางการเมืองก็เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาแม้ว่าจะมี ความแปรปรวนอยู่บ้าง แต่ก็เพียงระยะสั้น ทำให้ นักลงทุนจากต่างประเทศทั้งยุโรป อเมริกาและญี่ปุ่น ยังคงให้ความสนใจที่จะเข้ามาลงทุนตามแต่จังหวะ และโอกาสจะเอื้ออำนวย ซึ่งก็ขยันทว่าเป็นเพียงส่วน น้อยเมื่อเทียบกับเสือสี่ตัวแห่งเอเชีย ทั้งนี้เนื่องจาก ประเทศต่างๆ เหล่านี้ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนา เทคโนโลยีตั้งแต่แรกเริ่ม ทำให้มีความเจริญรุดหน้า

อย่างรวดเร็ว แม้ในระยะแรกจะเป็นลักษณะของการ ใช้วิธีซื้อเทคโนโลยีจากต่างประเทศมาก่อน นับเป็น เรื่องปกติของประเทศที่กำลังพัฒนา แต่ก็ได้พยายาม ดุดจับเทคโนโลยีจากการร่วมลงทุนกับต่างประเทศ ในอีกทางหนึ่ง โดยเฉพาะเทคโนโลยีที่ใช้ในการแก้ไข ปัญหาทางอุตสาหกรรม ซึ่งกำลังอยู่ในช่วงของการ พัฒนาขณะนั้น

ได้มีการคาดหมายกันว่าประเทศไทยกำลังจะ ถูกขนานนามเป็น "เสือตัวที่ห้าแห่งเอเชีย" หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ไทยสามารถยกระดับตนเองให้ ก้าวไปสู่การเป็นนิคส์ หรือ ประเทศอุตสาหกรรม ใหม่(Newly Industrialized Country : NIC) เช่นเดียวกับสิงคโปร์ เกาหลีใต้ ส่องกง และได้หวน แต่จากประสบการณ์ของประเทศเหล่านี้ก่อนที่จะ ก้าวไปสู่การเป็นนิคส์ได้นั้น ชี้ให้เราเห็นถึงความ สำคัญของเทคโนโลยีว่ามีส่วนผลักดันอย่างมากต่อ การพัฒนาอุตสาหกรรมในระยะยาว ดังนั้น ประเทศ ไทยจึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยแนวทางดังกล่าวเช่น เดียวกัน โดยการแสวงหาหรือชักนำเอาเทคโนโลยี จากต่างประเทศเข้ามาช่วยพัฒนาอุตสาหกรรม ไม่ว่า จะด้วยวิธีการซื้อเครื่องจักร กระบวนการผลิต วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ การจ้างผู้เชี่ยวชาญ รวมตลอดจน ถึงการซื้อสิทธิบัตรหรือจ่ายค่าลิขสิทธิ์ให้กับผู้ผลิต ต่างประเทศ

แนวทางสำคัญที่ประเทศต่าง ๆ ให้ความสนใจ ก็คือการร่วมลงทุนระหว่างประเทศให้มากขึ้น “การร่วมลงทุน” (Joint Venture) คือการที่มีผู้ร่วมลงทุนระหว่าง 2 ประเทศขึ้นไปมาร่วมกันดำเนินการธุรกิจในการผลิตสินค้าหรือบริการในรูปของการใช้เงินร่วมลงทุน และ/หรือการร่วมใช้เทคโนโลยี ตลอดจนทักษะความรู้ความชำนาญในการผลิต การตลาด และการจัดการ โดยทั้ง 2 ฝ่ายหรือ แต่ละฝ่ายต่างมีส่วนร่วมในการบริหารงาน รับผิดชอบความเสี่ยง และจัดสรรผลประโยชน์ตามที่ตกลงกัน

วิธีการร่วมลงทุนนั้นสามารถกระทำได้ในหลายรูปแบบ ดังนี้

1. Turnkey Operation

หมายถึง การร่วมลงทุนที่ฝ่ายหนึ่งจะเป็นผู้จัดตั้งทุกสิ่งทุกอย่างให้ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องจักร โรงงาน หรือแม้แต่การฝึกอบรมบุคลากร ช่างเทคนิค โดยที่ผู้ร่วมลงทุนอีกฝ่ายหนึ่งเพียงแต่เข้าไป “หมุนกุญแจ” เพื่อเริ่มต้นการดำเนินงานเท่านั้น

2. Off-Shore Production

หมายถึง การร่วมลงทุนโดยอาศัยประเทศของ

อีกฝ่ายหนึ่งเป็นฐานในการผลิต การร่วมลงทุนแบบนี้มักเกิดขึ้นในกรณีที่บริษัทต่างชาติโยกย้ายโรงงานไปยังประเทศที่ถูกใช้เป็นฐาน ซึ่งมักจะไม่มี การถ่ายทอดเทคโนโลยีให้มากนัก แต่อย่างไรก็ตามผลที่ได้จะเป็นในลักษณะที่ส่งผลกระทบให้มีการจ้างงานภายในประเทศเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่จะเป็นการผลิตเพื่อส่งออกเป็นสำคัญ

3. Licensing หรือ Transfer Technology

หมายถึง การร่วมลงทุนแบบถ่ายทอดเทคโนโลยี เป็นการร่วมลงทุนในลักษณะที่บริษัทหนึ่งติดต่อกับอีกบริษัทหนึ่งในต่างประเทศเพื่อขอรับการถ่ายทอดข้อมูลทางเทคนิคสิทธิในการผลิตหรือการตลาดในผลิตภัณฑ์หนึ่ง ๆ โดยที่บริษัทต่างชาติจะได้รับค่าตอบแทนเป็นค่าธรรมเนียม (Royalty) ซึ่งอาจคำนวณจากเปอร์เซ็นต์ของยอดผลิตภัณฑ์นั้น ๆ หรือแบ่งหุ้นในบริษัทให้ หรือแล้วแต่ตกลง ซึ่งการร่วมลงทุนในลักษณะนี้อาจแยกออกได้เป็น

- Patent Licensing (การร่วมใช้สิทธิบัตร)
- Know-how Agreement (ข้อตกลงขอใช้กรรมวิธีการผลิต)
- Trade-mark Agreement (สัญญาการใช้เครื่องหมายการค้า)
- Trade-mark Licensing (การร่วมใช้เครื่องหมายการค้า)

4. Equity Joint Ventures

หมายถึง การร่วมลงทุนแบบหุ้น ซึ่งเป็นการที่ประเทศหนึ่งร่วมลงทุนกับอีกประเทศหนึ่งในความหมายของการ “ร่วมทุน” ที่เด่นชัด โดยที่แต่ละฝ่ายมีส่วนลงทุนในบริษัทที่มีอยู่ หรือบริษัทที่จัดตั้งขึ้นใหม่ และมีการแบ่งรับผลประโยชน์ตามสัดส่วนของการลงทุนที่ชัดเจน

ด้วยเหตุนี้ หากเมื่อพิจารณาแล้วพบว่าภายหลังจากที่รัฐบาลเปลี่ยนนโยบายจากการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้ามาเป็นการผลิตเพื่อการส่งออก

โดยเริ่มตั้งแต่ปี 1972 เป็นต้นมา นับเป็นการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าใหม่ของการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม กล่าวคือ ได้มีการหลั่งไหลของเงินทุนจากต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง การกู้ยืมเงินจากต่างประเทศในระยะยาวได้เริ่มลดความสำคัญลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอุตสาหกรรม เป็นแหล่งที่ดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติโดยตรง (Foreign Direct Investment) โดยเฉพาะในช่วงระหว่างปี 2530-2531 อัตราการลงทุนจากต่างประเทศขยายตัวสูงมากเกินกว่า 100 เปอร์เซ็นต์ ส่วนใหญ่จะเป็นการลงทุนจากญี่ปุ่น รองลงไปก็มีสหรัฐอเมริกา ไต้หวัน และฮ่องกง ตามลำดับ นอกจากนั้นจากการสำรวจของมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (Thailand Development Research Institute Foundation—TDRI) ได้ประเมินถึงสถานการณ์ดังกล่าวพร้อมทั้งวิเคราะห์ไว้ว่า โครงการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศที่ได้รับการส่งเสริม และอนุมัติแล้วในช่วงปี 2529-2532 มีประมาณร้อยละ 60 ที่เป็นไปตามทฤษฎีวัฏจักรอายุของผลิตภัณฑ์ (Product life cycle hypothesis) นั่นก็คือ กระทำไปเพื่อรักษาหรือคงไว้ซึ่งข้อได้เปรียบด้านต้นทุน ที่เหลือร้อยละ 40 ของโครงการที่ได้รับการส่งเสริม นั้น ส่วนใหญ่เป็นการลงทุนเพื่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติภายในประเทศ และเพื่อสนองตอบความต้องการในประเทศ

ผลกระทบดังกล่าวมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพการผลิตที่ถือว่าเป็นตัวจักรสำคัญสำหรับการพัฒนาเทคโนโลยีและทักษะทางด้านการตลาด ตลอดจนเป็นการฝึกทักษะให้กับแรงงานด้วย ทั้งนี้เนื่องจากโครงการที่ได้รับการส่งเสริมส่วนใหญ่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานมาก บริษัท

ข้ามชาติที่เข้ามาลงทุนนี้มักเป็นบริษัทขนาดใหญ่ เช่น มินิแบ, เนชั่นแนลเซมิคอนดักเตอร์ (กรุงเทพฯ), ซิกเนติกส์ (ไทยแลนด์), ซีเกท เป็นต้น เหตุผลสำคัญที่ดึงดูดการลงทุนก็คือแรงจูงใจทางด้านแรงงานและสิทธิประโยชน์จากการส่งเสริมการลงทุนจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนนั่นเอง และสิ่งที่ผู้ประกอบการไทยที่ตัดสินใจร่วมลงทุนนั้นได้แก่ เงินทุน เทคโนโลยี การผลิตการจัดการสมัยใหม่ ตลอดจนการเปิดฐานด้านการตลาดให้กว้างขวางยิ่งขึ้น นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาถึงศักยภาพทางการผลิตในภาคอุตสาหกรรมของไทยจะพบว่า จำนวนผู้ผลิตสินค้าอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น ดังนั้นการจะรักษาส่วนแบ่งในตลาด และสามารถอยู่รอดได้ภายใต้ภาวะการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและการลดการสูญเสียให้มากที่สุด การที่ประเทศไทยประเทศหนึ่งจะมีความได้เปรียบในการผลิตสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งนั้น เป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนตลอดไป เนื่องจากปัจจุบันจะมีผู้ผลิตรายใหม่ ๆ เข้ามาแข่งขันอยู่ตลอดเวลา

จากข้อพิจารณาดังกล่าวข้างต้นแม้ว่าการร่วมลงทุนจะก่อให้เกิดความคาดหวังหรือมิติใหม่ในการยกระดับการพัฒนาขีดความสามารถทางด้านอุตสาหกรรมของประเทศให้ก้าวกระโดดไปอย่างรวดเร็วก็ตาม แต่ในอีกด้านหนึ่งนั้นอาจเปรียบเสมือนดาบสองคมที่ภาคอุตสาหกรรมจะต้องตระหนักถึง รวมทั้งรัฐบาลจะต้องให้ความสำคัญสนับสนุนส่งเสริมในด้านการออกกฎระเบียบหรือมาตรการต่าง ๆ ที่รัดกุมเพื่อเป็นการปกป้องคุ้มครองสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่อาจสูญเสียไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ มิให้ตกอยู่ในสภาพที่เรียกว่ายืมจมูกของต่างชาติมาหายใจ แล้วปล่อยให้พวกเขาขนเงินตราออกนอกประเทศในท้ายที่สุด ■